

Glud Museums bemærkning til nedrivning af Hovedgaden 42, 8763 Rask Mølle

Der er søgt om nedrivning af stuehus, garage og udhus på Hovedgaden 42, 8763 Rask Mølle. Nedenfor ses et billede fra Google Streetview, taget i 2021:

Kulturmiljø

Stuehuset er fra 1908 og som det også fremgår af detaljen ud mod vejen, er der tale om den gamle købmandsforretning (der står "Købmanden"). Bygningen ligger i kulturmiljø 35: Rask Mølle Stationsby. Rask Mølle er en stationsby anlagt ifm. anlæggelsen af stationen i 1891 langs Horsens-Tørring banen. Byen udvikledes løbende og i 1920 indeholdt byen flere stationsbybebyggelser såsom forsamlingshus, station, kro, mejeri og flere boliger samt håndværksbygninger, der fortsat er tydeligt aflæselige i bybilledet i dag. Købmandsforretningen er også en af disse bygninger, som er karakteristisk for stationsbyen og **et af de bærende elementer i kulturmiljøet og væsentlig for oplevelsen af kulturmiljøet.**

Kulturmiljøet er blevet indskrænket i den seneste gennemgang af kulturmiljøer i Hedensted Kommune til netop at have fokus på miljøet omkring stationen, et miljø som Hovedgaden 42 er en del af.

Som det fremgår af kulturmiljøudpegningen, er **stationsområdet med station, kro, mejeri og lignende sårbart over for nedrivninger samt væsentlige ændringer og nybyggeri, der ikke er tilpasset stationsbyens bebyggelsesstruktur og arkitektur.**

Historie

Købmandsforretningen har også fungeret som andelsmølle (sandsynligvis motormølle). Ifølge Hvirring Sogns Lokalhistoriske forening:

1908 – 1920 Andelsmølle

1920 – 1931 Købmand Madsen

1931 – 1957 Richard Jensen

1957 – 1961 Henner Nielsen

1960 – 1983 Henry Lund - hvorefter forretningen blev nedlagt.

Hovedgaden 42 år 1959. Danmark set fra luften, Det kongelige Bibliotek:

Møllen lå ved Hovedgaden 42 og Møllegården på Hovedgaden 23. Købmandsforretningen og andelsmøllen er bygget på den oprindelige møllegrund i det, der blev til Rask Mølle. Der omtales en mølle i området for første gang i 1448. Det er blevet beskrevet som en vandmølle i skoven. Da jernbanen blev anlagt, blev den placeret ved vandmøllen. I 1904 fjernes dæmning og møllesø og i 1907 brænder resterne af møllen. I 1908 bygges andelsmøllen på møllegrunden. Der har sandsynligvis været tale om en motormølle (noget Mølleren på Uldum Mølle har gjort opmærksom på – se hans kommentar længere nede).

På skraafoto.dataforsyningen.dk ses bygningens nærhed til den tidligere møllesø:

Den oprindelige vandmølle, som byen har fået sit navn fra, lå her syd for vejen. Vandet kom fra Boring Sø og vejen går over resterne af dæmningen, der stemmede vandet op i møllesøen, så kraften kunne udnyttes af vandmøllen.

På de gamle kort ses møllens nærhed til stationen, her høje målebordsblade:

På det senere kort ses, at stationsbyen er vokset frem (lave målebordsblade):

Også på dette luftfoto fra Danmark set fra luften fra 1959 ses sammenhængen mellem jernbanen og Hovedgaden 42:

Hvirring Sogns Lokalhistoriske Forening skulle ligge inde med arkivalier som relaterer sig til Hovedgaden 42 og dens funktion (nr. A4 og A22).

Kommentar fra Mølleren ved Uldum Mølle

Jeg har bedt Jacob Hanquist Petersen, Møller ved Uldum Mølle komme med en kommentar på sagen. D. 09-02-2023 har han skrevet følgende:

”Da den gamle mølle i Rask Mølle brænder i 1907 mens folkene spiste deres Onnen, var der behov for en ny mølle i byen. Tiderne var skiftet og der blev ikke opført en klassisk vand- eller vindmølle. Derimod blev det til en motormølle - altså en mere industriel forarbejdning af kornet. Set i det lys er der i min optik ikke tale om en mølle, men mere et moderne anlæg. Dens betydning for historien og fagets udvikling kan man ikke fornægte, men det er en parentes i møllernes fortælling.

En anden vinkel på historien er andelsbevægelsen og møllerne. Du omtaler det som en andelsmølle, hvis det er korrekt, så er det interessant. For andelsbevægelsen har været MEGET lidt udbredt blandt møllerne. Det er først når vi kommer over i foderstoffernes tid at man ser koblingen mellem kornforarbejdning og andelstanken. Så en andelsmølle på landet i 1908 har været atypisk, måske kunne denne vinkel være relevant.”

Glud Museums vurdering

Glud Museum mener, at det **i meget væsentlig grad vil påvirke og udvande kulturmiljøet Rask Mølle Stationsby**, hvis der gives tilladelse til at nedrive Hovedgaden 42, da det er en af de karakteristiske stationsbygninger. Bygningen er en del af en helhed i sammenhæng med de andre stationsbygninger i kulturmiljøet, såsom station, kro, foderstof m.fl. Bygningen ligger som en del af den centrale karré, som er omdrejningspunkt for stationsbyen og dens funktioner. Derudover har bygningens tidligere funktion som andelsmølle **stor kulturhistorisk værdi**. Det er den oprindelige vandmølle, som stationen og dermed byen er anlagt i forhold til og det er møllen på møllegrunden, som har **givet navn til byen**. Denne historie fortæller Hovedgaden 42 også.

Hvis bygningen forsvinder – og der ikke opføres en anden – vil der opstå et unaturligt hul i karréen (ligesom det er tilfældet med Hovedgaden 21!), som derved mister noget af sin fortællekraft. Hvis bygningen erstattes af en anden bygning, er det meget vigtigt, at huset opføres i en stil, som er forenelig med og i forlængelse af stationsbyens byggelinjer og arkitektur, så karré-strukturen bibeholdes. Glud Museum anbefaler, at Hedensted Kommune laver en analyse og vurdering af det ønskede påvirkning på kulturmiljøet.

Hvis der gives tilladelse til nedrivning, vil Glud Museum gerne modtage besked, så vi kan lave en aftale med ejer om at dokumentere bygningen.

Glud Museum

Tlf: 75683082

Museumsvej 44, 7130 Juelsminde

www.gludmuseum.dk